

INGLIZ TILI DASLARIDA BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI TINGLAB TUSHUNISH RAQAMLI KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTISHNING MAQSADI, VAZIFALARI VA PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI.

Abdullayeva Barno Umidullo qizi

Namangan Davlat Universiteti tayanch doktoranti, Impuls Tibbiyot Instituti o‘qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10981245>

***Anotatsiya.** Boshlang‘ich sinf ingliz tili darslarida o‘quvchilarning tinglab tushunish kompetensiyasini takomillashtirishning asosiy maqsadi, ingliz tilida tinglayotgan ma‘lumotni o‘quvchilar tomonidan samarali tushunish va talqin qilishni rivojlantirishdir. Bu orqali o‘quvchilar suhbatdoshlari bilan mazmunli muloqotga kirishishlari, turli kontekstlarda og‘zaki tilni tushunishlari va umumiy tilni bilish uchun o‘zlarida mustahkam poydevor yaratishlari mumkin.*

***Kalit so‘z:** tinglab tushunish kompetensiyasi, aksentlar, intonatsiyalar, til tuzilmalari, so‘z boyligi, tinglash strategiyalari, audioyozuvlar, qo‘shiqlar, hikoya, dialoglar, og‘zaki nutq.*

O‘quvchilarda tinglab tushunish kompetensiyasini rivojlantirish, ularda madaniy rivojlanish ya‘ni nutq, o‘qish, yozish va so‘z boyligini o‘zlashtirish kabi til ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Tinglab tushunish kompetensiyasini shakllantirishda o‘qituvchilar oldida quyidagi vazifalar ko‘ndalang turadi. Bosh vazifa bu tinglash materialining asli bilan tanishish. Bu holatda ustoz avvalo o‘quvchilarga ingliz tilidagi turli aksentlar, intonatsiyalar va til tuzilmalarini ochib berish uchun o‘sha til mahalliy so‘zlovchilari ishtirokidagi haqiqiy audioyozuvlar, qo‘shiqlar, hikoya, dialoglar va multi media resurslarini taqdim etishlari kerak. Hamda o‘quvchilarni bu resurslarni faol tinglashga va ulardan ma‘no chiqarishga undashlari lozim. Sababi bunday resurslarda mahalliy so‘zlashuv tilidagi qisqartma va turli iboralar ishtirok etadi. O‘quvchilar esa ularning majoziy ma‘nolarini ham tushuna olishlari va o‘zlari ham og‘zaki nutqda qo‘llay olish ko‘nikmasiga ega bo‘lishlari kerak.

Keying vazifa bu so‘z boyligi (lug‘at boyligi)ni rivojlantirish. O‘quvchilar tinglayotgan audio materialdagi mazmunni samarali tushunishi va unga nisbatan fikrini bayon etishi, javob berishi hamda izohlashida yordam berishi uchun tinglash materialiga tegishli asosiy lug‘at so‘zlarini o‘qituvchi tomonida dars jarayoniga kiritilishi lozim. O‘quvchilarda tushunish va eslab qolishni yaxshilash uchun lug‘at so‘zlarini alohida emas, kontekstda o‘rgatilsa maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Yana bir vazifalardan biri bu muayyan ma‘lumotni tinglashdir. Bu holatda o‘qituvchi o‘quvchilarni og‘zaki matnlardagi aniq tafsilotlar, asosiy g‘oyalar yoki yordamchi ma‘lumotlarni tinglashni talab qiladigan vazifalarga jalb qilgan holda, o‘quvchilarni asosiy fikrlarni aniqlashga, xabarni tushunishga va tinglash materialidan tegishli ma‘lumotlarni olishga undashi kerak.

Tinglab tushunish strategiyalarini qamrab oluvchi vazifada esa, o‘quvchilarga tinglash jarayonida mazmunni bashorat qilish, xulosalar chiqarish, ma‘lumotlarni umumlashtirish va eslatma olish kabi samarali tinglash strategiyalarini o‘rgatish mumkin. O‘quvchilarga og‘zaki nutqni tushunish va saqlab qolish uchun faol tinglash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berish lozim.

Interaktiv tinglash faoliyatini o‘z ichiga oluvchi vazifa uchun o‘qituvchi o‘quvchilar uchun tinglash vazifalari davomida faol ishtirok etish va mazmunli o‘zaro ta‘sirni rivojlantirish uchun juftlik bilan ishlash, guruhli muhokamalar, rolli o‘yin mashqlari va tinglash o‘yinlari kabi

interaktiv tinglash faoliyatini qo‘shishi mumkin. O‘quvchilarda tinglash faoliyati orqali ularni hamkorlikka, fikr almashishga va samarali muloqot qilishga rag‘batni oshirish kerak.

O‘qituvchi o‘quvchilarning tinglash qobiliyati haqida konstruktiv fikr-mulohaza bildirishi, ularning kuchli tomonlari va ko‘proq e‘tibor qaratishi kerak bo‘lgan sohalarini ham ko‘rsatib o‘tishi, hamda o‘quvchilarning tinglash strategiyalari haqida fikr yuritishga, qiyinchiliklarni aniqlashga va tinglab tushunish qobiliyatlarini oshirish uchun maqsadlar qo‘yishga undashishi kerak.

Yuqorida ko‘rsatilgan vazifalarni bajarishda esa quyidagi pedagogik shartlarni inobatga olish lozim. (1- jadvalga qarang)

Qo‘llab-quvvatlovchi ta‘lim muhiti	Tinglash faoliyati davomida faol ishtirok, hamkorlik va o‘quvchilarning faolligini rag‘batlantiradigan qo‘llab-quvvatlovchi va interfaol ta‘lim muhitini yarating. Talabalar o‘zlarini qulay his qiladigan va tinglash qobiliyatlarini mashq qilishga undaydigan ijobiy sinf muhitini yarating
Differentsial ta‘lim	Tinglash vazifalari va materiallarini individual qobiliyatlarga moslashtirish orqali o‘quvchilarning turli xil ta‘lim ehtiyojlari, imtiyozlari va malaka darajalarini qondirish. Talabalarga tinglab tushunish malakalarini samarali rivojlantirishga yordam berish uchun qo‘shimcha yordam, ko‘rgazmali qurollar va qo‘shimcha resurslar bilan ta‘minlang
Til kiritish	Talabalar turli tinglash materiallari, jumladan, audioyozuvlar, podkastlar, videolar, qo‘shiqlar va haqiqiy til resurslari orqali og‘zaki ingliz tilidan keng foydalanishini ta‘minlang. Tinglash qobiliyatini rivojlantirish uchun qiyin, ammo mavjud bo‘lgan tushunarli ma‘lumotlarni taqdim eting
Texnologiyalar integratsiyasi	Talabalarning tinglab tushunish ko‘nikmalarini oshirish uchun texnologiya vositalari, multimedia resurslari, ta‘lim dasturlari va onlayn platformalarni integratsiyalash. Talabalarni jalb qiladigan va faol tinglash amaliyotini rag‘batlantiradigan interaktiv tinglash faoliyati, virtual simulyatsiyalar va raqamli o‘rganish tajribalarini yaratish uchun AT resurslaridan foydalaning.
Doimiy baholash va fikr-mulohazalar	Talabalarning tinglab tushunishdagi taraqqiyotini kuzatish uchun formativ

	baholash, tinglash vazifalari, viktorinalar va baholashlarni amalga oshiring. Talabalarga tinglash qobiliyatining rivojlanishini kuzatish va fikr-mulohazalar asosida yaxshilashga yordam berish uchun o'z vaqtida fikr-mulohaza, konstruktiv yo'l-yo'riq va fikr yuritish imkoniyatlarini taqdim eting.
--	--

1- jadval. Tinglab tushunish kompetensiyasini shakllantirish vazifasini amalga oshirishdagi bo'yicha pedagogik shartlar.

Xulosa qilib aytganda, Ushbu vazifalarni va pedagogik shartlarni hal qilish orqali o'qituvchilar boshlang'ich ingliz tili darslarida o'quvchilarning tinglab tushunish kompetensiyasini shakllantirishga samarali yordam berishi, ularning lingvistik rivojlanishi, kommunikativ kompetensiyasi va til o'rganish muvaffaqiyati uchun zamin yaratishi mumkin. Tinglab tushunish kompetensiyasini o'rgatishda differensial yondashuvni tatbiq etishning ahamiyati uning o'quvchilarning individual ehtiyojlari, imtiyozlari va qobiliyatlarini samarali hal etish, inklyuziv ta'lim muhitini, shaxsiylashtirilgan ta'lim tajribasini targ'ib qilish va barcha o'quvchilar uchun til rivojlanishi natijalarini yaxshilash qobiliyatidadir. Tinglab tushunishni o'rgatishda differensial ta'lim amaliyotlarini qo'llash orqali ham o'qituvchilar o'quvchilarga til o'rganish sayohatlarida muvaffaqiyat qozonish va samarali muloqot va akademik yutuqlar uchun muhim tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishda muvaffaqiyatga erishish imkonini beruvchi dinamik va qiziqarli o'quv tajribalarini yaratishi mumkin. Undan tashqari tinglab tushunishni o'rgatishda texnologiyani integratsiyalash o'quvchilarning til o'rganish tajribasini oshirish uchun ko'plab imtiyoz va imkoniyatlarni taqdim etadi.

REFERENCES

1. Abdullayeva, B.U (2022) “Using various teaching methods in English Lessons”. WSRJournal.com Volume 4, Issue 4 may 2022. Journal of New Century Innovations.126-128 pp. iD:0009-0004-6632-1226
2. Abdullayeva, B.U (2023) “Teaching listening comprehension to elementary school pupils in english lesson with the help of it technology”. ISSN:2776-0987 Volume 4, Issue 5 may 2023. Innovative Technologica- Metodical research journal 276-283 pp. iD:0009-0004-6632-1226
3. Abdullayeva, B.U (2023) “Improving english listening comprehension through computer technologies to primary school children”. June 21,2023. Kokand University. Raqamli texnologiyalarning Yangi O'zbekiston rivojiga ta'siri xalqaro iliy-amaliy konfrensiyasi maqolalar to'plami 59-60 b. iD:0009-0004-6632-1226
4. J.Jalolov. Foreign Language Teaching Methodology. Toshkent -2012 ISBN 978-9943-02-498-4
5. “Ingliz tili darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarini IT yordamida tinglab tushunishga o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari”. Toshkent moliya instituti.“Nofilologik oliy o'quv muassalarida xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy texnologiyalaridan foydalanish masalalari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi maqolalar to'plami. 2023-yil 24-noyabr. 94-98, 102-106 pp. iD:0009-0004-6632-1226
6. Abdullayeva, B.U (2024) Ilg'or xorijiy tajribalar asosida bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarnirivojlantirishning pedagogic strategiyalari: muammolar va yechimlar” mavzusidagi respublika ilmiy amaliy konfrensiyasi. 2024-yil 20- fevral. O'zbekiston

Respublikasi maktab va maktabgacha ta’lim vazirligi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti T.N.Qori Niyoziy nomidagi O’zbekiston Pedagogika fanlari imiy-tadqiqot institute “Science and Innovation Xalqaro ilmiy jurnali.34-36 pp. iD:0009-0004-6632-1226

7. Abdullayeva, B.U (2024) “About the purpose, task and pedagogical condition of formation of listening comprehension competence of elementary school students in English classes”. March 6,2024. Samarkand Foreign Language Institute. Finland and “Quality Publication” “Modern scientific research: topical issues, achievements and innovations” 66-68 pp. iD:0009-0004-6632-1226